

Paveldėtoji tėvynė ir nostalgija

Sandra Bernotaitė. Lietuvių diaspora jau daugiau nei šimtmetį egzistuoja išsibarsčiusi po visą pasaulį. Kaip duotybę priimame tai, jog mus jungia tos pačios šaknys, priklausymas tai pačiai etninei grupei, o visų svarbiausia – meilė Lietuvai. Tačiau kiekviena skirtingose pasaulio šalyse esanti lietuvių bendruomenė turi savo istoriją, skiriasi jos sudėtis, tradicijos, bendravimo būdas ir įpročiai.

Naujųjų emigrantų banga taip pat daro poveikį ir keičia diasporos veidą. Galima sakyti, kad egzistuoja tarsi dvi diasporos – senoji ir naujoji – ir ne visais klausimais abiejų nuomonės sutampa, ne visuomet viena žino, ko reikia antrajai, netgi jų tikslai ir poreikiai gali skirtis.

Tiems, kurie pokario laikais nepasitraukė iš Lietuvos ir nuo pasaulio buvo atskirti geležine uždanga, gali skambėti keistai, kad užsienyje įsikūrusiems tautiečiams okupuotoji tėvynė rodėsi prarasta. Kai kuriems sovietuose gyvenusiems žmonėms net iki šiol atrodo, kad rusai leido ne tik saugoti, bet ir turtinti savo tautiškumą.

Paradoksali situacija: dainų šventėse būdavo šokama apsirengus tautiniais rūbais, bet čia pat dainuojamos rusų diktatorius šlovinančios dainos. Ko vertas tuščiaviduris tautiškumas ir kiek ilgai jis būtų atsilaukęs prieš rusinimą? Lietuvių kalba patyrė stiprią rusų kalbos injekciją – tai ne tik stiprūs keiksmožodžiai, ne tik šnekamosios kalbos posakiai, bet ir kalbos melodika, intonacijos. Ne vienas užsienio lietuvis pasakoja nugirdęs tautiečių pokalbį ir iš pradžių pamanęs, jog bendraujama rusų kalba. Ne vienas Lietuvos lietuvis yra girdėjęs: „Mes esame už jus tikresni lietuviai, o jūs tai rusai.“

Didžiausios užsienio lietuvių bendruomenės buvo įkurtos pokario laikais ir iš pradžių jas sudarė DP (*displaced persons*): žmonės, išgyvenę karo baisumus, ištrūkę iš šalių, kuriuose nebuvo pageidaujami, atsisakę grįžti į sovietų okupuotą Lietuvą. Toji traumota ir iš pradžių sutrikusi karta įkūrė centrus, kuriuose galėjo dalintis bėdomis ir padėti vieni kitiems. Ne vienas čia rado savo antrąją pusę, o vėliau vesdavo į lietuvių darželį ar sekmadieninę mokyklą atžalas.

Tokių bendruomenių tikslas buvo vienas: puoselėti ir išsaugoti lietuvių ateities kartoms, tapti paskutiniu kultūros bastionu, išlikti lietuviais net tuo atveju, jei

Lietuvos nėra.

Lėktuvų skrydžiai ir internetas pakeitė bendravimo pobūdį, greitį ir informacijos sklaidą. Pasikeitė ir kartos. Senosiose lietuvių bendruomenėse buriasi nebe DP, o jų vaikai ir vaikaičiai – lietuviškų vaikų darželių ir sekmadieninių mokyklų auklėtiniai, motinų kalbos ir tėvynės paveldėtojai. Jie nėra nei tremtiniai, nei išėiviai, nei emigrantai, o vietiniai – šalies, kurioje gimė, piliečiai.

Jų santykis su Lietuva yra kitoks negu tėvų. Jų tėvams bendruomenės namai buvo vieta, kur galima panirti į nostalgiją. Tų namų puošyba ir renginių planavimas liudija troškimą sukurti vietą, kuri sugrąžintų prarastosios tėvynės spalvas, garsus, naminių patiekalų kvapą ir skonį. Seniau tai būdavo erdvė, kurioje visi kalbėjo lietuviškai. Dabar lietuvių kalbą išgirsi tik per renginius ir tarsi per prievartą. Vos tik du pažįstami atsigręžia vienas į kitą privačiam pokalbiui, grįžta švari vietinė kalba.

O nostalgiją Lietuvai DP vaikai ir vaikaičiai visgi paveldėjo. Tai keistoka nostalgija: ilgesys šalies, kurios išties nepažįsti. Galbūt matei tik vaikystėje. Apsilankei po dvidešimties ar keturiasdešimties metų. Vieną ar du kartus. Tai tavo tėvo ir motinos gimtinė, apie kurią esi daug gražaus girdėjęs, skaitei apie ją knygas, mokeisi kalbos, šokai tautinius šokius, tikėjai.

Tai stilizuotas Lietuvos įvaizdis, skirtas vienam dalykui: Smetonos laikų lietuviybės konservavimui. Bet kokie pokyčiai, bet kokie tam iliuziniam įvaizdžiui netinkantys bruožai senajai kartai atrodo atmestini ir nesuvokiamai barbariški. Juokiamasi iš tarptautinių žodžių ar naujadarų, kurie atsirado per septyniasdešimt metų, tačiau negirdimi nuosavi „smetoniški“ posakiai ir senoviniai barbarizmai, per tą laiką dingę iš lietuvių kalbos.

Šeimininkams nesuvokiama, kodėl laikini svečiai turėtų diktuoti kitokią tvarką bendruomenės namuose, kur gyvena senos tradicijos. Naujieji emigrantai senajai kartai neatrodo pastovūs ir ne visuomet žada likti gyventi kitoje šalyje, todėl į juos nesinori investuoti pernelyg daug pasitikėjimo. Žmogus, neįleidžiantis šaknų, besiblašantis, ieškantis „geresnio gyvenimo“, yra globalinis turistas be aiškios tautybės ir galbūt netgi veidmainis. Jo pastangos įsitvirtinti svetur ir natūralizuotis – apgailėtinos. Juos reikia pamokyti: tegul važiuoja namo, grįžta ten, iš kur atėjo. Bene „kiečiausiai“ pasisakė australė Eglė Garrick: ji niekaip nesuprantanti „tų mankurtų-emigrantų, kurie niekina savo tautą“*.

Emigrantai, žinoma, atmeta tokį požiūrį į save, o drauge atstumia ir tas vertybes, kurios dešimtmečiais buvo saugomos lietuvių bendruomenės namuose. Jie nepageidauja šokti tautinių šokių, dainuoti folklorinių dainų, nemėgsta cepelinų ir nevaikšto į bažnyčią.

Priklausomai nuo to, kaip toli nuo Lietuvos ir kokioje šalyje įsikūrusi bendruomenė, kiek naujų žmonių joje kasmet apsilanko, vienos bendruomenės skirtumai tarp kartų ne tokie dideli, todėl jų patalpose be problemų įkurdinamos ir naujų atvykėlių grupelės. Kitose skirtumai ryškesni ir tos grupės bendrauja drungnai. Nemanau, kad dėl to labiau nukenčia emigrantų karta. Akivaizdu, kad skursta ir išmiršta senoji bendruomenė, kurios vaikai ir vaikaičiai vis labiau tolsta nuo protėvių atminties. Laikas ne jos pusėje.

Jaunieji gyvena viena koja Lietuvoje. Kai kurie net nėra deklaravę savo išvykimo, nesureikšmina valstybingumo simbolių, nejaučia pilietinės atsakomybės. Nors didelė jų dalis, deja, nedalyvauja rinkimuose, bet visi seka įvykius, žino aktualijas, dalinasi naujienomis, džiaugiasi pergalėmis ir liūdi dėl pralaimėjimų. Jų draugai yra tiek lietuviai, tiek įvairiausių etninių grupių žmonės: skirstyti draugus pagal tautybę yra nešiuolaikiška ir tiesiog nekorektiška. Pažinčių tinklas – per visą pasaulį.

Jiems svetima nostalgija tėvynei. Tai labiau tikrų žmonių ir tikrų vietų ilgesys. Naujieji emigrantai išvyko nevaromi ir negaudomi, todėl jie visuomet gali grįžti ir tikrai dažnai lanko tėvynę, ten likusius gimines ir draugus. Jų ryšiai su gimtuoju kraštu ne tik nenutrūksta, bet dažniausiai dar labiau sustiprėja.

Nors pastoviai grįžtama pasisvečiuoti, Lietuva nėra „suvenyrinė šalis“. Suvenyrus lietuviai perka ir veža ne sau, o draugams užsieniečiams, norėdami supažindinti su savo šalimi. Lietuva yra ne paveldėta, o reali jų tėvynė. Kad ir kaip norėtų prarasti lietuvišką akcentą, pamiršti savo šaknis, integruotis į naują aplinką, būti pripažinti savais, emigrantams to pasiekti nepavyks. Jų vaikams, gimusiems ir augusiems svetur, Lietuva bus paveldėtoji tėvynė. Jiems atsitiks tas pats, kas atsitiko DP atžaloms: veiduose formosis kitokie nuotaikų raumenys, liežuvis iškraipys tarseną ir Lietuva jiems bus atostogų šalis.

Vaikų ugdymas lietuviškoje mokykloje daug svarbesnis už nostalgišką tautinių šokių būrelį, kuris labiau padeda norintiems ritualo savo senelių ir tėvų atminimui. Kai kurie šiuolaikiniai vaikai važiuos į Lietuvą mokytis, studijuoti ar

dirbti, todėl mūsų prioritetas – padėti grįžti lietuviams ir jų vaikams, neprarasti atžalų, pririšti juos kultūriškai, skatinti dalyvavimą politiniame gyvenime. Tai karta, kuri pažins, perims *ir toliau keis lietuvių kultūrą*.

Seniesiems lietuvių bendruomenės nariams jaunimo problemas kartais sunku suvokti. Jaunajai kartai rūpi dabarties kultūra ir ateitis (vaikai), o senajai – nostalgiskasis paveldas ir praeitis (kapai). Tai priešingos kryptys, kurias visgi reikia kaip nors sujungti po vienu stogu.

Lietuvių diaspora turtėja, kai ją papildo kuo įvairesnių kartų, akcentų, tradicijų žmonės. Tačiau būtina atsižvelgti į skirtingų emigracijos bangų, skirtingai Lietuvą pažįstančių kartų nedermes. Neverta puoselėti iliuzijų, kad esame vienodi ir lygiai taip pat suprantame etniškumą. Verta dėti pastangas susipažinimui ir gilesniam bendrumui.

* <http://www.pajurionaujienos.com/?sid=12920&act=exp>

pasauliolietuvis.lt

Mielai pasidalysime svetainėje ir žurnale skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

